

ДИАГНОСТИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА КОМПЕТЕНТНОСТТА В ОБЛАСТТА НА БАСКЕТБОЛНАТА ИГРА ПРИ СТУДЕНТИ ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИ СПЕЦИАЛНОСТИ

Донка Желева-Терзиева

Тракийски университет, Педагогически факултет

ORCID

Donka Zheleva-Terzieva – <https://orcid.org/0000-0002-5071-0129>

РЕЗЮМЕ

Статията представя изследване върху нивото на компетентност в областта на спортната игра баскетбол при студенти, обучаващи се за бъдещи педагози. Научната дейност е извършена по време на обучението на респондентите по учебната дисциплина „Спортни игри в начална училищна възраст“ в Педагогически факултет при Тракийски университет чрез двукратно прилагане на установена методика преди и след обучителния процес. Обект на изследването е процесът на университетска подготовка и квалификацията на педагогическите специалисти, а негов предмет са компонентите на компетентността – знания, умения и отношения. На проучване са подложени съществуващите и впоследствие придобитите знания и умения и проявените отношения от студентите, установени чрез методите на педагогически изследвания дидактически тест, наблюдение, експертна оценка и чек-лист. Резултатите са статистически обработени и анализирани и показват незадоволително ниво на наличната преди обучението и много добро ниво на формираната след обучението компетентност. Впоследствие посредством проведено анкетно проучване се установяват причините за получените в началото на изследването ниски входящи нива по проучваните компоненти.

Ключови думи: компетентност, баскетбол, студенти педагози

DIAGNOSTIC RESEARCH OF THE COMPETENCE IN THE FIELD OF THE BASKETBALL GAME AMONG STUDENTS OF TEACHING SPECIALTIES

Zheleva-Terzieva Donka

Trakia University, Faculty of Education

ABSTRACT

The article presents a study on the level of competence in the field of basketball among students studying to become future teachers. The scientific activity was carried out during the training of the respondents in the discipline "Sports games at primary school age" at the Faculty of Pedagogy at Thrace University by twice applying an established methodology before and after the training process. The existing and subsequently acquired knowledge and skills and the manifested attitudes of the students, established through the methods of pedagogical research,

didactic test, observation, expert evaluation and a checklist, were subjected to a study. The results were statistically processed and analyzed and show an unsatisfactory level of the one available before the training and a very good level of the competence formed after the training. Subsequently, by means of a survey, the reasons for the low input levels obtained at the beginning of the study for the studied components are established.

Keywords: *competence, basketball, students – pedagogues*

ВЪВЕДЕНИЕ

Баскетболната игра е една от спортните игри (заедно с футболната, хандбалната и волейболната), които са включени в задължителната област на учебно съдържание „Спортни игри“ по учебния предмет „Физическо възпитание и спорт“ в училищното образование. От учебната 2023/2024 година специализираното обучение по баскетбол в училищна възраст започва в трети клас, но средствата на баскетболната игра се използват от педагозите в обучението по физическа култура още в предучилищна възраст за придобиване на умения чрез практиката. За първи и втори клас в училищна възраст е предвидено използване на различни технически елементи със специфични за баскетболната игра топки (<https://web.mon.bg/bg/101051>). Няма точни данни кога баскетболът като спортна игра е въведен в училищните учебни програми, но това се случва приблизително още през 1958 г. Компетенциите, които трябва да имат учениците след края на обучението си в началния етап на основната образователна степен (I–IV клас), са представени в Приложение № 20 към чл. 6, ал. 1, т. 20 от Наредба № 5 за общообразователната подготовка, а планираните за овладяване технически действия са, както следва: основни стоежи, придвижване и заемане на позиция чрез бягане с промяна на посоката и ритъма, спиране, обръщане, ловене и подаване на място и в движение, водене и контрол на топката, стрелба в кош, спиране и пивотиране с топка, залъгващи движения. Разучаването на правилата на играта е свързано с изграждане на знания и умения за участие в двустранни учебни игри – приоритетно това са основните правила за придвижване с топка (дрибъл), спиране, обръщане и пивотиране (<https://web.mon.bg/bg/101051>). Техниката на баскетболната игра е специализирана система от движения, насочена към рационална организация на взаимодействията между играчите в двете фази на играта с цел постигане на победа (Илева, 2007). Всяка една игра, независимо от нейния характер, има точно определени правила.

Организирането на занимания с практическа насоченост, каквито приоритетно са формите по физическо възпитание, е отговорен педагогически процес. Всичко горепосочено предполага наличие на специфична компетентност при учителите, преподаващи

различни образователни форми в областта на физическото възпитание. Фактите, че голяма част от ситуациите по „Физическа култура“ в предучилищна и учебните часове по „Физическо възпитание и спорт“ в начална училищна възраст са поверени съответно на детските и началните учители, са причина за въвеждане на избираемата учебна дисциплина „Спортни игри в начална училищна възраст“ в педагогическите специалности на Тракийски университет в помощ на учебната дисциплина „Методика на обучението по физическо възпитание в предучилищна и начална училищна възраст“.

Видно е, че спортният педагог се нуждае от солидна теоретична, методическа и практическа подготовка, основите на които се поставят още по време на неговото обучение в училищна възраст, а по-късно се придобиват, формират и усъвършенстват във висшето училище и практиката.

ЦЕЛ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

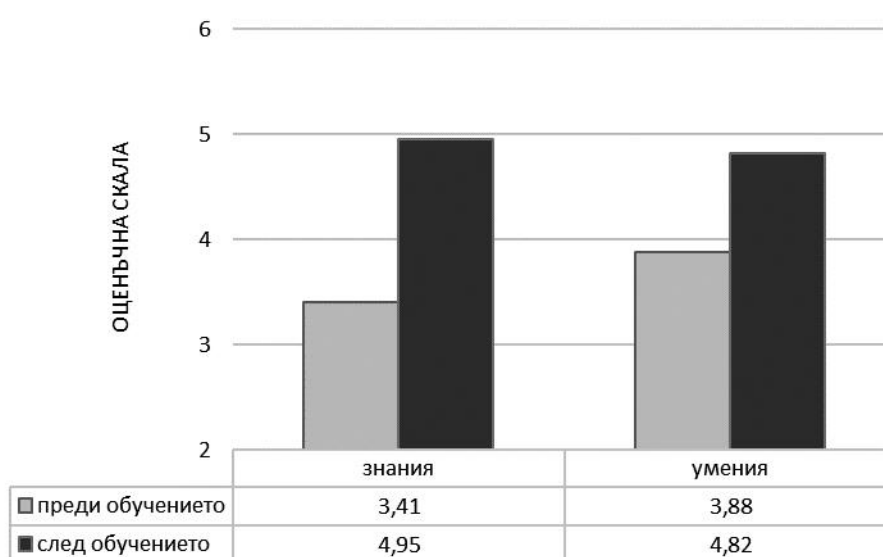
Целта на изследването е установяване нивото на компетентност при студенти, обучаващи се в педагогическите специалности на Тракийски университет по учебната дисциплина „Спортни игри в начална училищна възраст“, преди началото и след края на обучителния процес в областта на спортната игра баскетбол.

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Обект на изследването е процесът на университетска подготовка и квалификацията на педагогически специалисти, а негов предмет са компонентите на компетентността – знания, умения и отношения. На проучване са подложени съществуващите преди обучителния процес и впоследствие придобитите от респондентите знания и умения и проявените отношения, установени чрез методите на педагогически изследвания дидактически тест, наблюдение, експертна оценка и чек-лист. Всички посочени методи без последния са приложени двукратно непосредствено преди и след края на обучението по учебната дисциплина. Дидактическият тест служи за определяне степента на знания на респондентите по проучвания проблем и съдържа 22 задачи със скалирани отговори (закрит тип). Наблюдението и експертната оценка са осъществени от водещия дисциплината преподавател с цел установяване нивата на умения, а посредством чек-листа – на отношения. Контингент на изследването са 80 студенти от специалности „Предучилищна и начална училищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика с чужд език“. Проучването е проведено през учебната 2022/2023 година в Педагогически факултет при Тракийски университет – Стара Загора.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Задачите, включени в дидактическия тест, обхващат знания за основните технически елементи и правила на баскетболната игра, планирани да се изучават в началния етап на основната образователна степен. Нивата на съществуващите и формираните след обучението умения са установени чрез пряко наблюдение и последваща експертна оценка. Получените данни са статистически обработени и приравнени към използваната в образователната система оценъчна скала. Получените резултати от двукратното прилагане на посочените методи на педагогическите изследвания като входящ и изходящ контрол по компоненти „знания“ и „умения“ са визуализирани на Фигура 1.

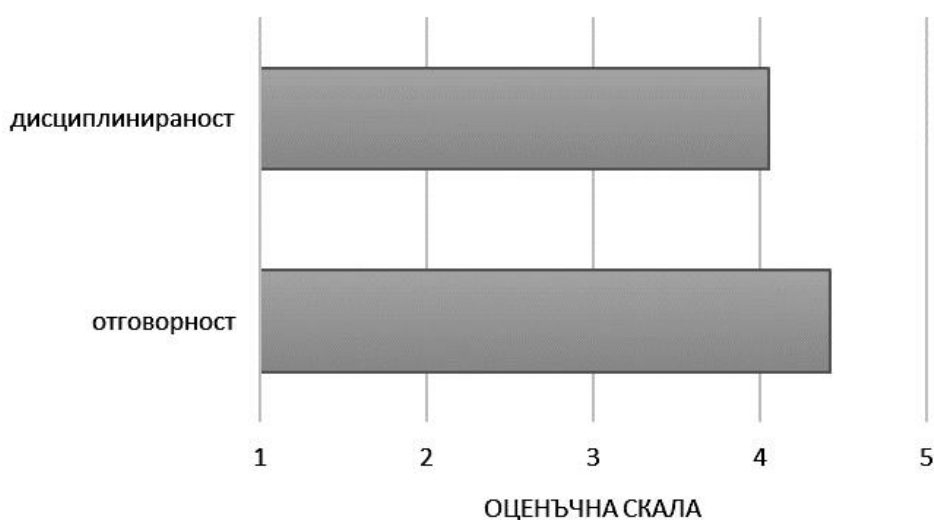

Фигура 1. Резултати от реализираните проверки по компоненти „знания“ и „умения“

От изложените резултати се вижда, че преди обучението по учебната дисциплина „Спортни игри в начална училищна възраст“ знанията на студентите в областта на баскетболната игра са със средна стойност на оценките 3,41. Придобитите знания по време на обучението са значителни, което проличава от много добрата стойност на получената като изходящо ниво средна оценка – 4,95. Ниските стойности на оценките за определяне на входящото ниво показват липса или нетрайност на знанията за баскетболната игра, придобити по време на училищното образование. Резултатите, показващи много добри стойности на оценките, получени след обучението по учебната дисциплина „Спортни игри в начална училищна възраст“, говорят за сравнително висока степен на придобити знания за основните баскетболни техника, тактика и правила, които са необходими на обучаващите се за педагози студенти, за да бъдат компетентни в проучваната област.

Резултатите, показващи нивата на съществуващите и формираните умения, са приблизително идентични с тези на знанията, като средната стойност от входящото ниво има добра стойност – 3,88.

При изследване на компонента „отношения“ на изследване са подложени показателите дисциплинираност и отговорност, които са оценени по следната 5-степенната скала: 1 – ниско ниво; 2 – незадоволително ниво; 3 – средно ниво; 4 – задоволително ниво; 5 – високо ниво на проявление. Дисциплинираността се определя от броя на отсъствията, реализирани от всеки студент по време на аудиторната подготовка по учебната дисциплина. Колкото е по-малък броят на отсъствията, толкова е по-висока получената оценка. Отговорността се оценява от изпълнението на поставените текущи задачи за решаване по време на извънаудиторната подготовка. Тук използваният метод е чек-лист. Резултатите по компонента „отношения“ са визуализирани на Фигура 2.

Фигура 2. Средни стойности на показателите към компонента „отношения“

Резултатите показват високи нива на проявление на изследваните показатели със средни стойности 4,05 за дисциплинираността и 4,42 за отговорността.

ДИСКУСИЯ

Популярността на баскетболната игра е не само на международно ниво (в 213 страни по света се провежда организиран баскетбол), но и в училищното образование. Неслучайно И. Пелтекова (2020) акцентира върху ползотворните ефекти и комплексното въздействие на баскетбола върху физическото развитие и възпитанието на подрастващите.

В тази връзка като база за развиване на специфичните за играта технико-тактически умения се посочват и нивата на физическа подготовка (Борукова, 2014; Борукова, Иванов, 2014). А всяка една игра става все по-любима и мотивираща с успешното усвояване на различните елементи от техниката, тактиката, правилата (Алексиева, 2007). За качествено реализиране на целите на баскетболната игра обаче е необходимо спортните педагози да са подготвени, т.е. обучени, за да обучават другите, независимо на какво ниво се реализира то – професионално, любителско, развлекателно или училищно. За повишаване ефективността от обучението по баскетбол М. Алексиева препоръчва създаване на уроци „с повече перспективи“ (Алексиева, 2009, с. 130), като реализирането на целите на обучението започва с правилното им планиране. До същите изводи достига и И. Пелтекова (2019), която определя планирането на отделната организационна форма по физическо възпитание като „първата стъпка“ към реализиране процеса на обучение, последвано от съдържанието на заниманието/урока. Адекватното планиране на предстоящата дейност е особено важно, когато става дума за занимания, свързани с двигателната активност на подрастващите.

И. Илиева (2008) с основание определя педагогическата практика като основен двигател за изграждането на постоянна и непрекъсната възходяща доминанта на растеж и комплексно развитие на детската личност. Качественото обучение на бъдещите спортни педагози е задача на университетското образование, но то използва като основа обучението по време на училищна възраст.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Получените от научното проучване резултати говорят за липса или нетрайност на съществуващите знания и умения в областта на баскетболната игра, които се получават от училищното образование. Отношенията, проявени по време на обучителния процес по учебната дисциплина „Спортни игри в начална училищна възраст“ във висшето училище, са с високи степени на проявени отговорност и дисциплинираност, което от своя страна говори за значителен интерес към изучавания материал на теоретична и практическа основа. Придобитите знания и формираните умения са показатели за възможността студентите да придобият много добро ниво на компетентност, независимо от значително малкия брой планирани учебни часове за аудиторна подготовка чрез специализирано обучение по баскетбол по тази учебна дисциплина поради факта, че в учебната програма са заложили за изучаване всички спортни игри, планирани за обучението на учениците

от начална училищна възраст. Посоченото от своя страна би било невъзможно да се осъществи, ако изцяло липсват каквито и да са познания и способности за баскетболните техника и правила, т.е. по-скоро ниското ниво на компетентност, получено като входящи знания и умения, е поради нетрайност или недостатъчна пълнота на изследваните компоненти. Това се установява впоследствие от проведено анкетно проучване, резултатите от което доказват горепосоченото предположение.

ЛИТЕРАТУРА

Алексиева, М. (2007). *Анкетно проучване относно баскетболната игра сред 10-11-годишни ученици*. УИ „Св. Св. Кирил и Методий“, 414–417. // Aleksieva, M. (2007). *Anketno prouchvane otnosno basketbolnata igra sred 10-11-godishni uchenitsi*. UI „Sv. Sv. Kiril I Metodij“, pp. 414-417.

Алексиева, М. (2009). Анализ на преподаването на основните цели на баскетболната игра в началния етап на основната образователна степен. *Педагогически алманах*, УИ „Св. Св. Кирил и Методий“, част II, 127–133. // Aleksieva, M. (2009). *Analiz na prepodavaneto na osnovnite tseli na basketbolnata igra v nachalniq etap na osnovnata obrazovatelna stepen*. *Pedagogicheski almanah*, UI „Sv. Sv. Kiril I Metodij“, chast II, pp. 127-133.

Борукова, М. (2014). Анализ и оценка на физическото развитие и специфичната подготвеност на подрастващи баскетболисти от отбора по баскетбол на БК „Монтана“-2003, гр. Монтана. *Спорт и наука*, кн. 1, 57–67. // Borukova, M. (2014). *Analiz i otsenka na fizicheskoto razvitie i spechifichnata podgotvenost na podrastvashti basketbolisti ot otbora po basketbol na BK „Montana“-2003, gr. Montana*. *Sport & nauka*, kn. 1, pp. 57-67.

Борукова, М., Иванов, И. (2014). Влияние на психомоториката върху специфичната подготвеност в баскетбола при подрастващи баскетболисти. *Спорт и наука*, изв. бр. 3, 86–92. // Borukova, M., Ivanov, I. (2014). *Vliqnie na psihomotorikata varhu spetsifichnata podgotvenost v basketbola pri podrastvashti basketbolisti*. *Sport & nauka*, izv. br. 3, pp. 86-92.

Илиева, И. (2008). Мотивацията за спортуване като фактор за интензификация на обучението по баскетбол в началното училище. Дисертация, Русе. // Piieva, I. (2008). *Motivatsiqta za sportuvane kato factor za intenzifikatsiq na obuchenieto po basketbol v nachalното uchilishte*. *Disertatsiq*, Ruse.

Пелтекова, И. (2019). Концепции за подобряване на двигателните умения на децата в предучилищна възраст със средствата на баскетболната игра. *Годишник на Шуменския университет „Еп. К. Преславски“*, Том XXIII D, Шумен: УИ „Еп. К. Преславски“, 450–

456. // Peltekova, I. (2019). Kontseptsii za podobrqrane na dvigatelните umeniq na detsata v preduchilishтна vazrast sas sredstvata na basketbolната игра. *Godishnik na Shumenskiq universitet „Ep. K. Preslavski“*, Том , Shumen: UI „Ep. K. Preslavski“, pp. 450-456.

Пелтекова, И. (2020). *Оценяване на техническите умения по баскетбол: Професионална подготовка на учители по физическо възпитание и спорт*. София: СУ „Св. Кл. Охридски“. // Peltekova, I. (2020). *Otsenqrane na tehniqeskите umeniq po basketbol: Profesionalna podgotovka na uchiteli po fizichеско vazpitanie i sport*. Sofia: UI “Sv. Kl. Ohridski“.

Наредба 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка обн. в ДВ бр. 95 от 08.12.2015, ... изм. и доп. ДВ. бр.79 от 8.09.2020 г.) (акт. 27.09.2023 г.). // Naredna 5 от 30.11.2015 g. za obshtoобразователната podgotovka obn. v DV br. 95 ot 08.12.2015, ... izm. i dop. DV. br.79 ot 8.09.2020 g.) (akt. 27.09.2023 g.).

Учебни програми по „Физическо възпитание и спорт“ за I–XII клас – <https://web.mon.bg/bg/101051>

Автор за кореспонденция:

Донка Желева-Терзиева

Тракийски университет,

Педагогически факултет,

e-mail: donka.zheleva-terzieva@trakia-uni.bg